

„Sovy nejsou, čím se zdají být,“ praví tajemně zvláštní agent Dale Cooper v Lynchově kultovním americkém seriálu *Twin Peaks*. Tato věta dostala křídla a obletěla na nich svět. Pokrytectví, dezinterpretace, mystifikace, stejně jako absurdní, krkolomné a spiklenecké výklady každé banality. To jsou průvodní znaky problémů i „problémů“, jimiž nás denně prostřednictvím médií v nekončících erupcích zahlučuje technologický svět konce a počátku tisíciletí. Nejen režisér David Lynch, který svou poetiku na otevřené mystifikaci staví, se tomu dovedně – a právem – ironicky směje.

„Je-li člověk paranoidní, neznamená to ještě, že není pronásledován,“ připomíná stejně oprávněně známý, k Lynchovi komplementární bonmot neznámého autora. Platí-li však obojí, jak se v tom zmatku vyznat? Těžko.

Médii se zabývám vlastně celý život a ze všech stran. Především jsem v nich dlouho pracoval. Před rokem '89 jako reportér v časopisu *Květy*, po něm v časopisu *Reflex*, který jsem v roce 1990 založil a několik let řídil. Napsal jsem také několik knížek, beletrií i takzvanou literaturu faktu. Poslední z nich (*Předběžný portrét*, o fenoménu Boleslav Polívka) vyšla nedlouho před pádem komunismu. O té doby jsem se už do žádného většího knižního projektu nepustil.

Nebyl na to čas, mohl bych říci. Publikoval jsem sice dále v novinách a časopisech, intenzivně žil vzrušující dobu přechodu z komunismu do kapitalismu, ale na knížku to nebylo. Cítil jsem, že není jasné téma. Takové, které by nesneslo odkladu. Které by o době, do níž jsme „spadli“, mohlo něco podstatnějšího říci.

Podstatné naopak bylo, že jsem z médií odešel. Založil jsem s kolegou z *Reflexu* reklamní agenturu, a dostal se tak trochu na druhou stranu. V kritickém roce 1997, v době „sarajevského atentátu“, mě cesta zavedla do blízkosti Václava Klause. Spolupracoval jsem s ním na několika předvolebních kampaních ODS, měl jsem svůj podíl na jeho rozhodnutí kandidovat v roce 2003 na prezidenta republiky, nebyl jsem stranou ani kampaně za jeho první zvolení do nejvyšší ústavní funkce.

To můj život opět dramaticky změnilo. Přijal jsem nabídku vést Tiskový odbor prezidentské kanceláře a posléze jsem se stal i prezidentovým mluvčím. Tím jsem se opět naplno ponořil do světa médií, teď ale již zcela na opačné straně „barikády“. Bylo to neuvěřitelných, vyčerpávajících, ale na zážitky a zkušenosti nesmírně bohatých pět roků. Po dramatickém zvolení Václava Klause na druhé funkční období v únoru 2008 jsem přešel do přece jen trochu klidnější funkce zástupce ředitele prezidentské kanceláře.

Řekl bych, že sotva lze poznat svět médií (a politiky) z bližšího doteku a různorodějších úhlů pohledu, než mi bylo osudem dáno. Jistě to neznamená, že bych o těchto specifických světech, které tak zásadně ovlivňují naše životy, věděl vše. Ani zdaleka ne. Nicméně dlouhá desetiletí intenzivní práce uvnitř i vně médií a politiky mě vedou k jistým obecnějším závěrům, které snad mohou být pro někoho zajímavé.

V roce 2008 jsem na toto téma udělal obsáhlejší rozhovor s Bohumilem Pečinkou pro brněnskou *Revue Politiku*. K mému překvapení vzbudil rozhovor poměrně silný zájem nejen u „odborné“ veřejnosti, ale dokonce i tam, kde bych to ze všeho nejméně předpokládal – v médiích. Nakladatelství Dokořán mi pak velkoryse nabídlo, abych o této problematice napsal něco souvislejšího.

Následující texty tedy rozhodně nejsou pokusem o nějakou „vědeckou práci“. Jde o několik esejů spojených tématem permanentní mystifikace, které je veřejnost – nikoli jen u nás – ve stále dramatictější podobě vystavena. Mám za to, že právě z takto zvoleného úhlu je možné zahlédnout již i obrysy nově se utvářejícího světa na prahu třetího tisíciletí.

Není to nejveselejší pohled, i když netřeba hned propadat panice. Ostatně mnoha současníkům připadá naše technologická epocha jako cosi zcela unikátního, v celé lidské historii neznámého, bezprecedentního. Jsem přesvědčen, že je to iluze. Že v jiných kulisách – na spirále, pokud ne v kruhu – žijeme vcelku standardní problém, který tady byl již nejednou.

Známý starozákonní apokryf líčí nehostinný svět, v němž se ocitli naši prarodiče, když uvěřili Pokušiteli. V marnivé touze být rovni Bohu pojedli ze zakázaného Stromu poznání dobrého a zlého, a Hospodin je proto vykázal z Ráje: Adam stál pak čtyřicet dní po krk v chladné řece a lidská existence visela na vlásku. Mnohé nasvědčuje, že dnes na tom nejsme o mnoho lépe.

Naplno otevřená stavidla racionalismu, jenž stvořil naši technologickou civilizaci, rozvodnila postupně bystřinu kritického rozumu do divokého kalného toku, jehož hladina rychle a nebezpečně stoupá. Sociální inženýři, velekněží náboženství všemocného Člověka, na něm projektují a stavějí přehradu, které brání přirozenému proudění. Ujišťují nás, že tak činí pro naše Dobro, že mají vše pevně v rukou, že ve skutečnosti jen dovedně regulují protichůdné proudy přirozených lidských zájmů tak, aby řízeně a „trvale“ vyráběli energii pro pozemský ráj.

Je to vznešený záměr. Opět stojíme po krk ve vodě. Okolí už téměř nevidíme. Médium, které nás od něj odděluje, po-

skytuje jen jeho virtuální obraz. Média nás ze všech stran omývají, tlačí na nás, smýkají námi, manipulují. Mnohým to zatím připadá spíš zábavné, vzrušující a trochu snové. Kolébání usínají. Proto je příliš neznepokojuje, že pokud hladina stoupne ještě o kousek výš, zcela ztratí pevninu pod nohama.

Současný svět není tím, čím se zdá být. Co s tím? V první řadě nejprve odložit brýle mámení a pokusit se pochopit, co se kolem nás – a s námi – doopravdy děje. K tomu by svým malým dílem ráda přispěla i tato knížka.

Počátek třetího tisíciletí přinesl mnohá očekávání. Povětšinou optimistická, což je vcelku přirozené. Lidé si s počátkem čehokoli obvykle rádi spojují naději na lepší příští. Počátek století – a což teprve tisíciletí! – je pro naději jako stvořený. Ve své číselné symbolice nese cosi významného již sám o sobě. Přelomové datum má v sobě automaticky zabudovaný patetický tympán, burcující zvon. Ať chceme, nebo nechceme, působí to skoro na každého – tedy alespoň na toho, kdo se dozví, že konec jednoho a začátek dalšího tisíciletí je tady.

Aby se o tom člověk dozvěděl, musí to z vnějšku doputovat k jeho smyslu. Letopočet je samozřejmě záležitost povýtce imaginární, společensky dohodnutá, moderním mediálním slovníkem bychom řekli „virtuální“. Nelze ji odečíst z pravidelného zdánlivého pohybu Slunce po zemské orbitě. Letopočet v sobě nemáme geneticky zabudovaný. A je tudíž velmi nejistý.

Podle židovského kalendáře rok dva tisíce nastal, když o naší křesťanské euroamerické civilizaci nebylo ani vidu, ani slechu. Vyvolený národ si oslavu roku 2000 užil už zhruba 1760 let před narozením Ježíše Krista, takže když svět před pár lety zachvátilo mileniální nadšení, pro Židy šlo o vcelku běžný rok 5760. A to už nezmiňuji mnohé jiné kalendáře jiných kulturních okruhů, protože pro naši současnost je ten judaisticko-křesťanský určující. Ostatně je aktuálně určující i pro zbytek světa.

Než vystřelily k nočním oblohám prakticky všech kontinentů ohňostroje vítající příchod roku 2001 a milióny lidí

v ulicích megaměst se s nadšeným očekáváním koupaly v záplavách alkoholu, stály tisíc roků předtím, pod toutéž oblohou (relativně) obdobné davy. V absolutním vyjádření jich sice bylo méně, protože populační exploze právě nijak aktuálně nehrozila, ale jejich očekávání nebylo o nic menší. Vlastně naopak – bylo nekonečně větší a nekonečně radostnější: každou chvíli se měla začít hroutit nebeská klenba, jasný signál ohlašující konec světa v dramatické parusii, druhém příchodu Kristově. Boháči se na poslední chvíli divoce zbavovali majetku (rozdávali ho chudým), hříšníci (tj. všichni) se usilovně káli, církevní představitelé stáli vzrušeně připraveni přivítat Pána a s koncem dosavadního i počátek nového, definitivního světa.

Jenže konec světa nenastal, první leden 1001, jakož i následující dny, týdny, měsíce a roky, byly podobny jako vejce vejci těm předmileniálním, rozběhla se desetiletí a staletí vstříc dalšímu miléniu.

Něco se však přece jen stalo: otřes z faktu, že se nestalo nic.

To nebylo možné vysvětlit jinak, než že lidé byli mystifikováni, když uvěřili zprávě o nadcházejícím konci světa, ztotožnili se s ní a podle toho jednali. Bez ohledu na to, zda parusii očekávali šťastně a s nadějí, či v zoufalství ze špatného svědomí, realita šokovala všechny a svět málem uvedla v hluboký zmatek a chaos. V každém případě podstatně nabourala dosavadní paradigma, ne náhodou brzy nastartovaly velké racionalistické a další hereze, jako mnozí se příznaky eroze původního křesťanského étosu.

To všechno způsobila jediná neověřená zpráva. Na první pohled ověřitelná poměrně těžko. Stačilo se však podívat do Bible, abychom v Kristových slovech našli její jasné dementi:

„O tom pak dny a hodiny žádný neví, ani andělé nebesí, jediné sám Otec můj.“ (Matouš 24/36)

Pokud by tohle nějaké významné noviny či televize zveřejnily, a konkurence by se do toho opřela, aby jinými citacemi z téhož zdroje obhajovala názor establishmentu, určitě bych stál na straně těch, kdo by tvrdili, že zmíněná věta je nepřekročitelná, nelze ji napadnout jakýmkoli jiným argumentem či citací.

Vznikla by pěkná mela, a protože jde o téma zásadní, mediálně i politicky přitažlivé (strach a naděje jsou jediná skutečně použitelná témata pro mediální a politické hry), dohadovali bychom se o tom nejspíš dodnes, přestože kauza by byla už pořádně uvláčená a rozmělněná. Jenže nebylo televize ani novin, ba ani knihtisku, a tak se svět dosud nepřekonanou poplašnou zprávou (medializovanou pouze z kazatelen) otřásl v základech. Neexistovala nezávislá média, nebylo, co by zprávu relativizovalo, co by se ptalo po jejích autorech, jejich důvěryhodnosti, majetkových poměrech, co by dalo prostor pochybovačům, investigativním seriálům – prostě nebylo nic, než jediná uznávaná, všeobecně přijatá a nezpochybnitelná moc a její katastrofální omyl. Či záměr, jehož konce autoři – zvěstovatelé apokalypsy – nedohlédli, a jenž se obrátil proti nim.

Tisíc let poté už bylo zdánlivě k dispozici vše, co tehdy scházelo. Alespoň v technologickém smyslu slova. Úvahy o Armagedonu sice také nechyběly, ale příliš lidí to neovlivnilo. To proto, že – jak se zdálo – jejich nositelem a šířitelem nebyla žádná všeobecně uznávaná autorita, ale – „nezávislá“ média.

Jenže to je opravdu jenom zdání. Rozhodující postavení, jakým před deseti staletími disponovala katolická církev (od utváření veřejného mínění v nejintimnějších lidských věcech, až po rozhodující vliv v mocenských hrách), přešlo na počátku třetího tisíciletí zcela do vlastnictví médií. Jen se to jejich běžnému uživateli tak jednoznačně nejeví. Ve

skutečnosti však současnost naší civilizace média zcela ovládají, což kromě jiného znamená, že pokud nám to ona sama na sebe neřeknou, nevíme to. A protože naše civilizace je vzhledem ke své technologické převaze pro zbytek světa určující (ať se mu to líbí, nebo ne), je mediokracie skutečným pánem tohoto světa.

Zatímco ovšem struktura církve byla (a je) přes svou uzavěřenost relativně přehledná, pyramidální, odvozená od volebného zástupce Páně na Zemi, s médii je tomu právě naopak: nemají žádnou hierarchickou či jakoukoli jinou viditelnou strukturu, zdá se, jako by se těkavě vznášela v beztlížném veřejném prostoru a víceméně nahodile vznikala a zanikala v litém konkurenčním boji. Jako by byla jen jakýmsi zábavným doplňkem, z uctivé vzdálenosti obíhajícím po proměnlivých orbitách reálný život, zcela závislá na přízni či nepřízni veřejnosti.

Je tomu však zcela naopak.

Média jsou živoucí organismus, skutečný vetřelec, daleko ďábelštější, odolnější a nezničitelnější než všechna strašidelná monstra, která nám kdy Hollywood stihl představit.

Jeho tělo napohled nemá jasný tvar. Je skryto, neboť při svém růstu kopíruje všechno viditelné i neviditelné s takovou psychologickou sugestivností, že už stačilo prorůst veškerým veřejným i soukromým prostorem, který je k dispozici. Nejprve pozvolna a nenápadně, pak stále dynamičtěji. V současnosti – opisujíc exponenciální posloupnost technologických vynálezů – už naprosto nezakrytě, s omračující rychlostí a bezohlednou žravostí.

Vetřelci poskytujeme nejen svá těla, ale především svou ještě nedávno poměrně svobodnou mysl – to je pro hlubkové vkořenění nezbytné k jeho smrtící parazitické existenci. A činíme tak dobrovolně. Nebo si to alespoň myslíme, což je opět práce médií.

Napohled to tak skutečně vypadá. Můžeme přece kdykoli dálkovým ovladačem vypnout televizi či rádio (nebo je vůbec do své domácnosti či pracovního prostředí nevtáhnout), nekupovat každé ráno noviny a časopisy (tím spíš si je nenechat posílat za vlastní peníze do schránky), nestisknout na počítači tlačítko, které nás napojí na celosvětovou datovou (nikoli informační) síť. Jenže to je naprostá fikce. Nemůžeme to udělat. Nemůžeme (protože ani nechceme) udělat nic a důvod je fatální:

Nevěděli bychom, co si máme myslet.

Připadali bychom si sociálně deprivovaní, protože bychom hovořili o něčem jiném než všichni ostatní, a nevěděli bychom, o čem hovoří oni. Jsme dokonale indoktrinováni tématy, která už dávno nevycházejí z našich přirozených zájmů a z nich vyplývajících představ, myšlenek a pocitů. Staráme se o věci a vymezujeme se k imaginárním skutečnostem, které za nás stanovila média.

Počínaje jejich permanentním zpravodajstvím, které předstírá, že nás informuje o dění v našem okolí od záchodové mísy po zbytek planety, přes nekonečné seriály a telenovely z neexistujících světů, gladiátorské hry se střechovým označením Sport a vše další, co souvisí se životním stylem, až po přiznané či skryté reklamy na cokoli, co si máme koupit, kam máme jít, co vidět a slyšet, co jíst a pít.

Čeho se bát, čemu věřit, kde je nebezpečí a kde naděje.

Co máme udělat a neudělat.

To všechno vetřelcův parazitický organismus u hostitele ovládá. Je k němu v důvěrném vztahu a tváří se převážně jako pomocník. Je prisátý k jeho vědomí s hladovými otázkami: co si ještě přeješ? Jak to má vypadat? Pokud to dáme jen hnutím prstu (třeba na ovladači) najevo, okamžitě se přesně přizpůsobí většinové odpovědi. A posune se. A promění. A zase je silnější. Aby nevyvolal imunitní odmíta-

vou reakci, metabolizuje do napadených organismů ochromující nasládlý jed věčné zábavy. Čím déle je mu hostitel vystaven, tím bezbrannější je proti bezděčným i cíleným manipulacím, které jsou vlastním smyslem vetřelcovy existence.

Kdyby se byl například před zmíněnými „oslavami“ milénia rozhodl, že uvede svět do obdobného chiliastického chaosu, jaký nastal počátkem jedenáctého století, nic by mu v tom nedokázalo zabránit – a byl by daleko úspěšnější. Kdyby, řekněme, jednohlasně zavelel: „Pevninský svět bude na Nový rok napaden a zničen neznámým virem, jenž se jako blesk rozšíří od východu k západu, a zachrání se pouze ten, kdo bude v tu dobu na moři a setrvá tam nejméně čtyřicet dní!“

Blazeované civilizované lidstvo by vyskočilo od přetékajících stolů materiální hojnosti a chvatně by napochodovalo do moře jako lumíci. Na souši by zbyly jen zoufalé izolované skupinky, které by to nestihly, či jednotlivci-devianti, kteří média nevnímají a s ostatními lidmi nejsou v kontaktu. Co však víc – vzápětí by se na rozdíl od někdejšího planého poplachu ukázalo, že nešlo o kachnu – mediální fikce by se totiž nejspíš stala realitou. Opuštěná města, nefungující či havarované (protože opuštěné) elektrárny a všechna další technologická zařízení by během několika dní stvořila z civilizovaného prostoru poušť, kterou by bloudily děsivé osamělé existence, neschopné se o sebe postarat a víceméně pasivně očekávající svůj konec.

Něco podobného měl možná na mysli americký spisovatel Cormac McCarthy ve své temné knize *Cesta*. Jeho text je natolik zásadní, že bylo téměř nepochopitelné, že mu za něj (fakticky média) udělili „prestižní“ Pulitzerovu cenu. Srozumitelné vysvětlení proto musí být opět mediální, tedy potvrzující současné axiomy a paradigmata, na nichž

mediální manipulace stojí: protože původ oné literární globální katastrofy (která je ovšem pouhou kulisou a pozadím zásadního příběhu o něčem zcela jiném) není jasný, a hlavní mediální proud právě investuje miliardy dolarů do absurdní fikce o akutním nebezpečí globálního ekologického sebezničení lidstva, byla kniha udělením vysoce politicky korektní ceny vyložena jako vysoce politicky korektní varování před ekologickou katastrofou, čímž bylo skutečně poselství knihy brutálně znehodnoceno.

Proč se to děje, brzy uvidíme. Vraťme se však ještě zpět k vetřelcově anatomii, protože bez pokusu alespoň částečně trepanovat pečlivě ošetřovaný povrch jeho těla a nahlédnout do zapáchajících tkání pod kůží by všechno, o čem byla a bude řeč, mohl čtenář právem brát jako tisíci padesátý zbytečný povzdech, že s mediokracií je to holt těžké, ach jo, no jo, no nic.

Sebezničující mediální povel lidstvu se tedy tentokrát nekonal. Nebyl totiž ve vetřelcově zájmu. Buduje přece naopak iluzi o nekonečných možnostech a schopnostech člověka, jenž má planetu zcela v rukou, a proto s ní má zacházet tak, jak mu bude předepsáno. Představa člověka zcela závislého na Božím úradku se pro letošní milénium tedy viditelně nehodila. Úplně tyto představy však ignorovat také nešlo. Proto se média omezila na okrajové a víceméně bizarní historky na téma konce světa. V takzvané „seriózních“ médiích, s patřičně ironickým komentářem. V takzvané „bulvárních“ s patřičnými půlstránkovými vykřičníky a jakoby vážně míněnými otazníky. Celkově však bylo každému hostiteli nad i podtextově sdělováno, že pokud je jen trochu příčetný, pochopí, že myšlenky na fatální podstatu lidské existence jsou jen nic neznamenající hra – asi jako každodenní či každotýdenní „zábavné“ amatérské horoskopy.